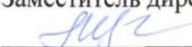

МБОУ СОШ с. Карман

СОГЛАСОВАНО

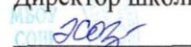
Заместитель директора по УР

 Царакова А.А.

«28» 08 2023 г.

УТВЕРЖДАЮ

Директор школы

 Созаева Э.Ю.

«28» 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА учебного предмета «Ирон æвзаг», «Литературон кæсынад» (Абетæ) для 1 класса начального общего образования на 2023-2024 учебный год

Фыццаг къласы кусаен программæ арæст æрцыд ног иумæйаг паддзахадон ахуырады домæнтæм гæсгæ. Ивд æрцыдысты темæтæм гæсгæ цы сахатты бæрц лæвæрд æрцыд уыдон(*къуыри – 3 сах. æдæппæт – 99 сах.*)æмæ уыдонмæ гæсгæ конд сты къалендарон-тематикон пълантæ.

Бындур æвæрд цæуы скъоладзауты алывæрсыг рæзтæн: сæ зонындзинæдтæн; хибарæй хъуыды кæныныл ахуыр кæнынаен; ныхасы æмæ хи дарыны культурæйæн; раст хъомыладæн.

Мадæлон æвзаджы руаджы скъоладзаутæ базонынц царды æцæгдзинæдтæ, йæ сусæгдзинæдтæ.

Фыццаг къласы программæ æххæст кæны **ирон æвзаг** ахуыр кæныны ахæм хæстæ:

- скъоладзауты сахуыр кæнын лæмбынаг хъусын, раст дзурын, кæсын æмæ фыссын;
- фонетикæ, лексикæ, дзырдарæст, морфологи, синтаксисы тыххæй бындурон зонындзинæдтæ раттын;
- скъолайы агъоммæ цы хуымæтæг зонинагтæй пайда кодтой, уыдон грамматикæйы æгъдауттæм гæсгæ бæлвырд системæмæ æркæнын;
- раттын каллиграфи, растфыссынад, растдзурынад æмæ пунктуацийæ хуымæтæг зонындзинæдтæ;
- дзырдуат хъæздыг кæныныл кусын.

Фыццаг къласы скъоладзаутæ сæ мадæлон æвзаг ахуыр кæнгæйæ базонынц мыртæ æмæ дамгъæты ахастдзинæдтæ; дзырдты лексикон-грамматикон къордтæ, сæ хицæндзинæдтæ; дзырдты арæст; раст дзурын æмæ раст фыссыны литературон нормæтæ.

Скъоладзауты хъуыдыкæнынад рæзын кæнынаен стыр ахъаз у урокты фæлтæраентæ æххæст кæнгæйæ, ног æрмæг амонгæйæ, проблемон мадзалай пайда кæнын. Хæслæвæрдтæ сæххæст кæныны фæстæ ахуыргæнинагтæ хъуамæ скæной, бæлвырд раиртæстытæм сæ чи æркæндзæн, ахæм хатдзæгтæ

Мыртæ æмæ дамгъæтæ. Æвзаджы урокты, фыссыны æгъдауттæ ахуыргæнгæйæ, скъоладзаутæ фæцалх ваййынц ныхасы мыртæ хъусын æмæ дзурын, кæрæдзийæ сæ хицæн кæныныл. Базонынц хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мыртæ, сæ хицæндзинæдтæ, цавдон æмæ æнацæвдон хъæлæсонтæ, зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонтæ.

Дамгъæтæ ахуыр кæныны рæстæг, æрмæг фидар кæнгæйæ дæр æмæ фæлхат кæнгæйæ дæр, стыр ахадындзинад ис дзырды мырон-дамгъон анализæн, скъоладзауты хъусын ахуыр кæнынаен, раст фыссыныл сæ фæлтæрынаен.

Скъоладзаутæ хъуамæ бамбарой, дзырдтæ мыртæй арæст кæй сты, мыртæ дзургæ æмæ хъусгæ кæй кæнæм, фысгæйæ мыртæ дамгъæтæй нысангонд кæй цæуынц. Тынг ахсджиаг у, цæмæй скъоладзаутæ бамбарой, дзырды иу мыр æндæрæй ивгæйæ, йæ нысаниуæг дæр ивд кæй æрцæуы, уый.

Æмхъæлæсон у хъæлæсон у-йæ иртасын; мыртæ фысгæйæ раст бæрæг кæнын, кæрæдзийæ сæ иртасын.

Фыццаг æмæ дыккаг кълæсты бындур æвæрд æрцæуы мыртæ æмæ дамгъæтæ раст дзурыны æмæ фыссыны куыстæн. Дарддæр, уæлдæр кълæсты, ацы куыст хъæуы фæбæстондæр æмæ фæуæрæхдæр кæнын; вазыгджындæр æрмæгæй пайдагæнгæйæ, скъоладзауты зонгæ хъæуы хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты классификациимæ.

Дзырд. Райдайæн кълæсты æвзаджы урокты дзырд æвзæрст цæуы куыд лексикон æмæ грамматикон иуæг. Цæмæй дзырд раст ныффыссой, уый тыххæй йын зонын хъæуы йæ лексикон нысаниуæг. Уымæ гæсгæ æппæт урокты дæр кæнын хъæуы дзырдуатон куыст. Хъуамæ ахуыргæнæг пайда кæна дзырдты нысаниуæг бацамоныны алыхуызон мадзæлттæй.

Дзырдуатон куыстæн стыр нысаниуæг ис, уымæ гæсгæ дзырд скъоладзауты ныхасмæ бахауы йæ 'ппæт бастдзинæдтæ хынцгæйæ, уыдон сты: дзырдты æхсæн синонимон, антонимон, омонимон ахастдзинæдтæ; хъуыдыйады мидæг дзырдты бастдзинæдтæ.

Фыццаг къласы скъоладзаутимæ кусгæйæ пайдагонд цæуынц грамматикон æмбарынадтæ: «предмет», «предметы æууæл», «предметы архайд».

Дзырдуатон куыст бæлвырд уагмæ гæсгæ арæст куы цæуа, уæд уый ахъаз у скъоладзауты раст дзурын æмæ æнæрæдыдæй фыссын ахуыр кæнынаен.

Хъуыдыйад. 1–къласы хъуамæ скъоладзаутæ базоней текст хицæн хъуыдыйæдтыл дих кæнын.

Скъоладзаутæ ахуыр кæнынц хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ æвзарыныл; хъуыдыйадæй дзырдбæстытæ рахицæн кæныныл.

Хъуыдыйад ахуыргæнгæйæ, иу къласæй иннæмæ æрмæг кæны вазыгджындæр, зындæр; скъоладзаутæн фылдæр æрмæг лæвæрд цæуы хибарæй кусынаен; алыхуызон схемæтæм гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразынаен.

Синтаксисыл куыст цæуы æвзаджы урокты, æппæт программон æрмæг ахуыргæнгæйæ дæр.

Орфографион раиртæстытæ æмæ растфыссынады æгъдæуттæ амынд цæуынц скъоладзауты хуымæтæг грамматикон зонындзинæдтыл, æнцойгæнгæйæ.

Растфыссынадыл кусгæйæ хъуамæ æххæстгонд цæуой алыхуызон фæлтæрæнтæ: дзырдутон-орфографион; ахуыргæнæджы кастмæ хъусгæйæ фыссын; цы бахъуыды кодтой, уый ныффыссын; чиныгæй рафыссын æмæ

аф. д.

Урокты фæлтæрæнтæ æххæст кæнын хъæуы куыд фысгæйæ, афтæ дзургæйæ дæр, куысты хуызтæ ивгæйæ; темæ амонгæйæ, пайда кæнын хъæуы грамматикон хъæзтытæй, алыхуызон дидактикон æрмæгæй, уæд сывæллæттæ тынг нæ фæллайдысты æмæ æрмæг хуыздæр æмбардысты.

Скъоладзауты зонындзинæдтæ сбæлвырд кæнын æмæ сын раст аргъ скæнын – уый у ахуырмæ разæнгардгæнаен мадзæлттæй иу.

Зонындзинæдтæ сбæрæг кæныны сæйрагдæр фысгæ куысты хуызтæ сты: контролон сфыст, диктанттæ грамматикон хæслæвæрдтимæ, изложенитæ, алыхуызон сфæлдыстадон куыстытæ.

Ныхасы рæзтыл куыст. Ирон æвзаджы урокты сæйрагдæр нысантай иу у скъоладзауты иумæйаг рæзтыл куыст. Ардæм хауы дзырдутон сконд хъæздыг кæнын, нихасы культурæ æмæ сфæлдыстадон хъуыдыкæнынад рæзын кæнын.

Грамматикон зонындзинæдтæ æмбаргæ æмæ бæстоныл нымад цæудзысты, скъоладзаутæ сæ дзургæ æмæ фысгæ нихасы, сфæлдыстадон куыстыты куы пайда кæной, æрмæстдæр уæд.

скъоладзауты нихас литературон нормæтæм гæсгæ аразын; ахуыргæнæджы фæрстытæн раст аив дзуæппытæ дæттын; зонгæ аргъау, кæнæ цыбыр радзырд текстмæ хæстæг, ома мацы дзы фæуадз, йæ хæйттæ йын ма сæмхæццæ кæн, афтæмæй радзурын (кæнæ ахуыргæнæджы фæрстытæм гæсгæ);

иу нывмæ, кæнæ цалдæр нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ кæнæ радзырд æрхъуыды кæнын; хъуыдыйæдтæ, кæнæ текст бакасгæйæ, фæрстытæн дзуæппытæ дæттын, дзургæйæ дæр æмæ фысгæйæ дæр.

Уыци-уыцитæ æмæ æмбисæндты мидис, куыд æй æмбарынц, афтæ радзурын, ныффыссын.

Хи хъуыдытæ зæгъынмæ арæхсын, иннæ скъоладзауты дзуæппытæм, раныхæстæм лæмбынаг хъусын зонын; Æнæзонгæ дзырдтæ иртасын æмæ сын сæ нысаниуджытæ бæлвырд кæнын (дзырдуты сæ фенын, искай бафæрсын).

Фыстæг, уацхъуыд ныффыссын зонын; агъуыст, уарзон хъазæн, цæрагой æрфыссынмæ арæхсын.

Скъоладзаутæ хъуамæ зоной тексты мидис æвзарын; хицæн хæйттыл æй дих кæнын; текстæн райдайæн, кæнæ кæрон æрхъуыды кæнын; бæлвырд темæмæ гæсгæ радзырд æрхъуыды кæнын.

Этикетон нихас

Ныхасы этикайыл дзургæйæ скъоладзаутæн амынд цæуынц хи хорз дарыны æгъдæуттæ царды алы уваерты дæр. Ацы куыст кæнæн ис грамматикайæ цыфæнды æрмæг амонгæйæ дæр.

Сыгъдагфыссынад. 1-æм къласы ирон æвзаг ахуыр кæныны сæйраг хæстæй иу у каллиграфон æгъдауæй раст æмæ сыгъдаг фыссынад. Ацы куыстæн 1-аг къласы кæрон æмæ хъуамæ алы къуыри дæр лæвæрд цæуа сæрмагонд урок.

Ацы урокты иумæйаг куысты хуызтæй уæлдай кæнæн ис хибарæй куыстытæ дæр.

Сыгъдагфыссынада æнæ лæвæрд фæлтæрæнтæ хъуамæ баст уой урочы цы грамматикон æрмæг ахуыргонд цæуы, уымæ; сæ растфыссынад зын бахъуыдыгæнæн кæмæн у, ахæм дзырдтимæ, вазыгджын æрмæгимæ. Уыцы иу рæстæг куыст цæуы дамгъæты растфыссынад æмæ сыгъдагфыссынадыл.

Ахуыргæнæг хъуамæ йæ хъус дара, скъоладзаутæ куыд бадынц, ручкæйыл куыд хæцынц, сæ тетрадтæ куыд æвæрд сты, уымæ.

Программæйы лæвæрд цæуы дзырдут. Уырда æмæ хаст æрцыдис, стыр тексттæ саразæн кæй фæрцы ис, дзырдты ахæм чысыл къордтæ. Ацы дзырдут баххуыс уыдзæн скъоладзаутæн сæ хъуыдытæ раст, аив æмæ бæлвырд дзурынæн.

Дзырдут аразгæйæ нымæд æрцыдысты иумæйаг принциптæ: æрмæг æвзæрст æрцыд дзырдты хъæугæдзинадмæ гæсгæ; лексикон иуæгты иудзинад хынцгæйæ; сывæллæттæн сæ кармæ гæсгæ куыд æнцондæр æмбарæн сты, уымæ гæсгæ.

Дзырдтæ лæвæрд цæуынц ныхасы хæйттыл дихгондæй.

Фыццаг къласы дзырдутмæ хаст æрцыдысты цæрагъойты, сырды æмæ мæргъты нæмттæ; афæдзы афонты, къуырийы бонты нæмттæ; хæстæгдзинады терминтæ æмæ æнд.; æууæлæвдисæг дзырдтæ, архайдæвдисæг дзырдтæ; хуымæтæг нымæцонтæ.

Алы урочы дæр скъоладзаутæ хъуамæ базоной 4–5 ног дзырды, уый фæстæ, иннæ урокты уыцы дзырдтæ фæлхатгонд цæуой алыхуызон куысты хуызты æмæ фæлтæрæнты, цæмæй сæ хуыздæр бахъуыды кæной, уый тыххæй

1-аг кълас

Къуыри – 3 сах. æдæппæт – 99 сах.

Литература

1. Дзытиаты Э., Абетæ. Дзæуджыхъæу: 2019
2. Никондоров Н.Д., Рыжиков М.В., Кондаков Л.М. Примерные программы начального общего образования ч.1. М. «Просвещение» 2009.
3. Ковалева Г.С., Логинова О.В. Планируемые результаты начального общего образования. Москва «Просвещение» 2010.
4. Ковалева Г.С., Логинова О.В. Оценка достижения планируемых результатов в начальной школе. Система заданий в 2-х частях. Москва «Просвещение» 2010.
5. Æлдаттаты В. Нæ алыварс дуне. Дзæуджыхъæу: «Ирыстон» 2003.
6. Данилюк А.Я, Кондаков Л.М. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России. М. «Просвещение» 2009.
7. Козлова В.В., Кондаков Л.М. Фундаментальное ядро содержания общего образования. М. «Просвещение» 2010.
8. Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования. Москва «Просвещение» 2011.
9. Дзытиаты Э., Гæбæраты Р. Диктанттæ æмæ сфæлдыстадон куыстытæ ирон æвзагæй 1-2 кълæстæн. Дзæуджыхъæу 2011.

Къæлиндарон тематикон пълан ирон æвзагæй

№	Темæтæ	Сæхæттæ	Нымац
	1 четверть 1. Хъуыдыйад.(раст цыбыр хах.Раст даргъ хахх) 2. Хъуыдыйад æмæ дзырд. (дп.6.09) 3. Хъуыдыйад дзырдтыл дих кæнын схемæты руаджы. 4. 5. Дзырд. Уæнг. Цавд. Мыр. 6. Дзырд. Дзырды уæнгты нымæц. 7. Цавд. Цавдон æмæ æнацавдон уæнгтæ. 8. Дзырдæй мыр хицæн кæнын. 10. Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мыртæ.	8.09 15.09 22.09 29.09	
1.	Мыр [а]. Дамгъæ Аа Мыр [и]. Дамгъæ Ии	29.09	
2.	Мыр [о]. Дамгъæ Оо Мыр [у]. Дамгъæ Уу	1	
3.	Мыр [æ]. Дамгъæ Æ æ Мыр [ы]. Дамгъæ ы	1	
4.	Мыр [н]. дамгъæ Нн Мыр [р]. Дамгъæ Рр	1	
5.	Мыр [м]. Дамгъæтæ Мм Мыр [т]. Дамгъæ Тт	1	
6.	Мыр [д]. Дамгъæ Дд Мыр [с].Дамгъæ Сс	1	
7.	Мыр [х]. дамгъæтæ Хх Мыр [г]. Дамгъæ Гг	1	
8.	Мыр [у].Дамгъæ Уу Мыр [к]. Дамгъæ Кк	1	
	2 четверть		
1	Мыр [л]. Дамгъæ Лл Мыр [ц].Дамгъæ Цц	1	
2	Мыр [з]. Дамгъæ Зз Мыр [ф]. Дамгъæ Фф	1	
3	Мыр [й]. Дамгъæ Йй Мыр [б]. Дамгъæ Бб	1	
4	Мыр [е]. Дамгъæ Ее Мыр [в]. Дамгъæ Вв	1	
5	Дамгъæ ь Мыр [хъ]. Дамгъæ Хъхъ Мыр [гъ]. Дамгъæ Гъгъ	1	
6	Мыр [дз]. Дамгъæ Дздз Мыр [ж]. Дамгъæ Жж	1	

	Мыр [дж]. Дамгъæ Дждж		
7	Мыр [къ]. Дамгъæ Къкъ Мыр [цъ]. Дамгъæ Цъцъ	1	
	3 четверть		
1	Мыр [ч]. Дамгъæ Чч Мыр [чъ]. Дамгъæ Чъчъ	1	
2	Мыр [п]. Дамгъæ Пп Мыр [пъ]. Дамгъæ Пъпъ	1	
3	Мыр [цъ]. Дамгъæ Цъцъ	1	
4	Мыр [тъ]. Дамгъæ Тътъ	1	
5	Мыртæ [э], [ю], [я]. Дамгъæтæ Ээ, Юю, Яя	1	
6	Мыртæ [ж], [ш], [щ]. Дамгъæтæ Жж, Шш, Щщ Дамгъæ Ъ	1	
7	Текст. Хъуыдыйад. Дзырд Хъуыдыйад. Ёрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады	1	
8	Дзырдтæ, дзырдтæ æмæ дзырдтæ...	1	
9	Дзырд æмæ уæнг	1	
	4 четверть	1	
1	Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын	1	
2	Мыртæ æмæ дамгъæтæ. Цæмæй хицæн кæнынц мыртæ дамгъæтæй	1	
3	Æмхъæлæсон мыртæ дывæргонд дамгъæты	1	
4	Ирон алфавит кæнæ дамгъуат	1	
5	Фæрстытæ Чи? æмæ Цы?-йæн дзуапп цы дзырдтæ дæттынц, уыдон иртасын	1	
6	Стыр дамгъæ дзырдты	1	
7	Фæрстытæ Цавæр? Цыхуызæн?-æн дзуапп цы дзырдтæ дæттынц, уыдон иртасын	1	
8	Фæрстытæ Цы кæны? Цы ми кæны?-йæн дзуапп цы дзырдтæ дæттынц, уыдон иртасын	1	

Къæлиндарон тематикон пълан кæсынæй

№	Темæтæ	Сæхæттæ	Нымац
	1 четверть		
1.	Фыццаг хатт скъоламæ . Ахуыргæнæн дзаумæттæ	1	
2.	Нæ хæдзар .	1	12.09
3.	Уæлæдарæс æмæ къахыдарæс .	1	19.09
4.	Хæдзарон цæрæгойтæ æмæ мæргътæ .	1	
5.	Хъæддаг цæрæгойтæ æмæ мæргътæ	1	
6.	Халсартæ æмæ дыргътæ	1	
7.	Мæ райгуырæн бæстæ	1	
8.	Мыр [а]. Дамгъæ Аа Мыр [и]. Дамгъæ Ии	1	29.09 2.10
9.	Мыр [о]. Дамгъæ Оо Мыр [у]. Дамгъæ Уу	1	13.10
10.	Мыр [æ]. Дамгъæ Æ æ Мыр [ы]. Дамгъæ ы	1	17.10
11.	Мыр [н]. дамгъæ Нн Мыр [р]. Дамгъæ Рр	1	
12.	Мыр [м]. Дамгъæтæ Мм Мыр [т]. Дамгъæ Тт	1	
13.	Мыр [д]. Дамгъæ Дд Мыр [с].Дамгъæ Сс	1	
14.	Мыр [х]. дамгъæтæ Хх Мыр [г]. Дамгъæ Гг	1	
15.	Мыр [у].Дамгъæ Уу Мыр [к]. Дамгъæ Кк	1	
16.	Мыр [л]. Дамгъæ Лл	1	
	2 четверть		
1.	Мыр [ц].Дамгъæ Цц	1	
2	Мыр [з]. Дамгъæ Зз	1	
3	Мыр [ф]. Дамгъæ Фф	1	
4	Мыр [й]. Дамгъæ Йй	1	
5	Мыр [б]. Дамгъæ Бб	1	

6	Мыр [е]. Дамгъæ Ее	1	
7	Мыр [в]. Дамгъæ Вв	1	
8	Дамгъæ ь	1	
9	Мыр [хъ]. Дамгъæ Хъхъ	1	
10	Мыр [гъ]. Дамгъæ Гъгъ	1	
11	Мыр [дз]. Дамгъæ Дздз	1	
12	Мыр [ж]. Дамгъæ Жж	1	
13	Мыр [дж]. Дамгъæ Дждж	1	
14	Мыр [къ]. Дамгъæ Къкъ	1	
	3 четверть		
1	Мыр [цъ]. Дамгъæ Цъцъ	1	
2	Мыр [ч]. Дамгъæ Чч	1	
3	Мыр [чъ]. Дамгъæ Чъчъ	1	
4	Мыр [п]. Дамгъæ Пп	1	
5	Мыр [пъ]. Дамгъæ Пъпъ	1	
6	Мыр [тъ]. Дамгъæ Тътъ	1	
7	Мыртæ [э], [ю], [я]. Дамгъæтæ Ээ, Юю, Яя	1	
8	Мыртæ [ж], [ш], [щ]. Дамгъæтæ Жж, Шш, Щщ Дамгъæ ь	1	
9	Мыртæ [а], [æ], [ы]. Дамгъæтæ Аа, Ææ, ы	1	
10	Мыртæ [з], [с]. Дамгъæтæ Зз, Сс,	1	
11	Мыртæ [х], [хъ]. Дамгъæтæ Хх, Хъхъ	1	
12	Мыртæ [г], [гъ]. Дамгъæтæ Гг, Гъгъ	1	
13	Мыртæ [з], [дз]. Дамгъæтæ Зз, Дздз	1	
14	Мыр [дж]. Дамгъæ Дждж	1	
15	Мыртæ [к], [къ]. Дамгъæтæ Кк, Къкъ	1	
16	Мыртæ [ц], [цъ]. Дамгъæтæ Цц, Цъцъ	1	
17	Мыртæ [ч], [чъ]. Дамгъæтæ Чч, Чъчъ	1	
18	Мыртæ [п], [пъ]. Дамгъæтæ Пп, Пъпъ	1	
	4 четверть		
1	Мыртæ [т], [тъ]. Дамгъæтæ Тт, Тътъ	1	
2	Дæргъвæтин æмхъæлæсонтæ	1	
3	Кæронбæттæн	1	
4	Къоста	1	
5	Дзасохты Музафер. Ныстуантæ	1	
6	Дзугаты Г.Дидинаг.	1	
7	Р. Д. Киплинг А-ло-лай.	1	
8	Цгъойты Х.Аланы сæгуыт.	1	
9	Æрфæны фæд. Таурагъ	1	
10	Аргъау «Арс, рувас æмæ бирæгъ »	1	
11	Л. Н. Толстой Сырддонцыу æмæ зæрватыкк.	1	
12	Мила. ж. «Ногдзау»-мæ гæсгæ	1	
13	Геннадий Цыферов» Уызын»	1	

14	Таурæгъ .Суадон	1	
15	Нæртон адæм. Ацамаз	1	
16	Туаты С. Райгуырæн бæстæ. Ирыстоны герб æмæ тырыса	1	